

РУМУНСЬКА ФІЛОЛОГІЯ У ЧЕРНІВЕЦЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ – ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН

Жерновеї Георгій Якович

канд. філол. наук

Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича

У статті розглядається історія становлення румунської філології у Чернівецькому університеті в період з 1875 по 2010 рік. Було визначено чотири історичні етапи вивчення та наукового дослідження румунської мови і літератури в Чернівецькому університеті (австро-угорський (1875–1918), румунський (1918–1940), радянський (1954–1991) та сучасний український (після 1991 року). Встановлено роль відомих філологів (Йона Георгіє Сбієри, Секстїла Пушкарю, Алексе Прокоповича, Леки Мораріу, Віталія Сорбале, Грігорія Бостана та інших) у формуванні навчального та наукового потенціалу кафедри румунської філології в Чернівецькому університеті.

Ключові слова: румунська філологія, румунська мова, румунська література, історичний етап наукового дослідження, історія румунської мови, викладання румунської мови.

Мета статті полягає в тому, щоб подати екскурс в історію кафедри румунської та класичної філології, яка і сьогодні залишається ядром румунської духовності Північної Буковини, провідним науковим центром філологічних досліджень в галузі румунської мови, літератури та фольклору та навчально-методичним центром підготовки педагогічних кадрів для середньої та вищої освіти для викладання румунської мови і літератури у відповідних навчальних закладах України та інших країн.

Історія Чернівецького університету та кафедри румунської філології (частково) висвітлена з нагоди різних річниць закладу у деяких ювілейних виданнях [Чернівецький 1995; 2005]. Певні історичні уточнення наводяться в дослідженнях окремих українських і зарубіжних авторів [Кобилянський 1975, Систематичний 1965; Prokopowitsch 1955; Turczynski 1961], а епізоди з історії кафедри ширше представлені в серії публікацій Г.Я. Жерновеї в чернівецьких газетах "Zorile Bucovinei" та "Concordia" в 2005–2007 роках [Jernovei 2005–2006; Jernovei 2008]. Разом з тим, публікація стислого та змістовного нариса з історії румунської філології на Буковині є конче необхідним та актуальним завданням сучасного румунознавства.

Університетська кафедра румунської мови та літератури заснована в 1875 р. одночасно з відкриттям Чернівецького університету під час перебування Буковини у складі Австро-Угорської імперії. До цього часу функціонувала кафедра румунської мови та літератури в Чернівецькому німецькому ліцеї, яка була відкрита в 1849. Її завідувачем був відомий діяч румунської культури на Буковині Арон Пумнул (1818–1866), вчитель класика румунської літератури і національного поета всіх румунів Міхая Ємінеску [Sbiera 1889a; Jernovei 1991, 3; Jernovei 2010].

Першим завідувачем кафедри румунської мови та літератури Чернівецького університету був професор Іон Георгіє Сбієра (1836–1916), відомий румунський фольклорист і літературознавець з Буковини, один із засновників Румунської академії [Sbiera 1899b; Niculica 2005; Jernovei 2006]. Він очолював кафедру до 1906 р. Його курси з історії стародавньої румунської літератури не втратили свого наукового значення і до тепер. Асистентом професора Іона Георгіє Сбієри став у кінці дев'яностих років XIX ст. Леонід Боднареску – автор праць з історії румунської літератури на Буковині [Bejinau 2007].

З 1906 по 1919 р. кафедрою завідував видатний румунський мовознавець, професор Секстіл Пушкарю (1877–1948), член Румунської академії наук, автор фундаментальних праць з діалектології, лексикології та історії румунської мови [Jernovei 2008; Sextil 2000]. В цей період кафедра значно підвищила свій міжнародний авторитет і стала відомим центром румунської філології не тільки в румуномовному ареалі Східної Європи, але і в науковому світі Західної Європи.

У 1919 р. після возз'єднання Буковини з Румунією кафедра реформувалася у дві академічні одиниці: а) кафедра румунської мови та її діалектів, яку очолив Алексе Прокопович (1884–1946) [Jernovei 2006, 204–207; Borcilă 1977]; б) кафедра сучасної румунської літератури і фольклору, під керівництвом Леки Мораріу (1888–1963) [Jernovei 2008; Sextil Pușcariu 2000].

У 1940 р. Румунія була змушена ультимативно залишити Північну Буковину, Герцаївський край та Хотинський повіт. Після приєднання цих територій до Радянського Союзу, а потім після реставрації на них радянського режиму в 1944 р., діяльність кафедр румунської мови та літератури було припинено майже на 15 років [Jernovei 2005–2006].

У 1954 р. у Чернівецькому учительському інституті відкрився "молдавське" (з політичних міркувань назва "румунський, румунська" стала неможливою до років незалежної України) відділення, яке через два роки було переведено на факультет іноземних мов Чернівецького університету. Перший випуск спеціалістів з даної спеціальності відбувся у 1959 р. Румунську (молдавську) мову і літературу викладали доценти М.О. Корчинський і М.В. Дескелеску – спеціалісти з граматики і методики викладання мови, О.П. Садовник, спеціаліст з румунської літератури, автор монографії про класика румунської драматургії І.Л. Караджале, А.Н. Калаш, спеціаліст з граматики романських мов, З.Ф. Пенюк, відома перекладачка з італійської та німецької мов на румунську та українську. Впродовж 1964–1975 рр. румунську літературу читав відомий поет і перекладач В.І. Левицький, автор понад 10 збірок віршів. Він переклав румунською мовою твори українських письменників: Лесі Українки, Ольги Кобилянської, Юрія Федьковича, Марка Черемшини, Василя Стефаника, Михайло Стельмаха, Дмитра Павличка [Jernovei 2005–2006].

У 1971 р. відкрито кафедру молдавської мови та літератури (з 1983 р. – кафедра молдавської та класичної філології). Перша її завідувач – доцент Євгенія Яківна Павлюк. Згодом у колектив кафедри влилися молоді кадри з числа її випускників: професор Григорій Бостан, доценти Ілля Попеску, Лора Бостан, асистенти Феодосія Китар, Александріна Чернова, кандидат філологічних наук. У 1974 р. був запрошений з Одеського університету на посаду завідувача кафедри професор Віталій Сорбале – відомий спеціаліст з діалектології, знавець кількох романських мов (іспанської, італійської, французької та ін.).

З початку 1979 р. кафедру очолив професор Григорій Бостан (1940–2004) – спеціаліст з порівняльної фольклористики та літературознавства, дослідник румунсько-українських і румунсько-російських фольклорних і літературних взаємозв'язків. Йому належить понад 500 наукових праць, серед яких монографія *"Типологічне співвідношення та взаємозв'язки молдавського, російського й українського фольк-*

лору" (Кишинів, 1985); *"Молдавська народна творчість"* (у 16-ти томах, т. 1–2), Кишинів, 1975–1983), *"Народні говори і фольклор румунського населення Закарпаття"* (Москва, 1985, співавтори Ілля Попеску, Лора Бостан); *"Антологія румунської літератури Буковини"* (Чернівці, 2000, співавтори Лора Бостан та ін.). Григорій Бостан був членом Спілки письменників України, Молдови та Румунії, автором багатьох збірок віршів і двох романів румунською мовою, а також почесним членом Румунської Академії. Доцент Попеску І.В. надрукував понад 350 праць, серед яких 19 книжок [Jernovei 2005–2006].

Після здобуття незалежності України у 1991 р. кафедрі повернено її історичну назву – кафедра румунської та класичної філології. У цей період у творчому колективі кафедри перейшов з факультету іноземних мов доцент Георгій Жерновеї, завідувач кафедри французької мови в 1985–1990 рр. та заступник декана факультету іноземних мов Чернівецького університету. Почали працювати і молоді викладачі, які спеціалізувались у відомих навчальних закладах Румунії: Крістіна Паладян, Феліція Вринчану, Вероніка Тодошук [Jernovei 2005–2006].

Кафедра забезпечує також викладання класичних мов, давньогрецької та латинської, зусиллями кандидатів філологічних наук Галини Загайської, Тетяна Попова, Іннеси Макар, Оксани Любимової та викладачів Тамари Шестакової та Тетяни Попової.

Серед найвагоміших науково-методичних досягнень кафедри – підручники та навчальні посібники з румунської мови і літератури (керівник авторських колективів – доцент Георгій Жерновеї) для шкіл з румунською мовою викладання України. Доценти Георгій Жерновеї і Ілля. Попеску й асистент Ганна Жерновеї уклали перший у лексикологічній практиці тримовний російсько-румунсько (молдавсько)-український словник [Jernovei 1988].

У 2005 р. доцент Георгій Жерновеї та професор Сучавського університету "Стефан чел Маре" Йон Хорія Бирляну видали підручник *"Діалектологія румунської мови"* для вищих навчальних закладів [Jernovei 2005].

Для зміцнення зв'язків кафедри зі школою доцент Георгій Жерновеї в 2007 р. надрукував навчальні посібники румунської мови та літератури для вступних іспитів [Jernovei 2007a; 2007b], в 2008–2009 – навчальні посібники для модульного контролю з румунської мови і літератури [Jernovei 2008a; 2008b; 2009a; 2009b], а в 2010 р. двомовне видання лірики Міхая Емінеску (румунською та українською мовами) [Jernovei 2010].

У 2004 р. кафедру очолив доцент Георгій Жерновеї, спеціаліст з романського та порівняльного мовознавства, автор підручників й словників з румунської мови для шкіл з румунською мовою навчання України [Jernovei 1992; 1996a; 1996b; 1998; 2001a; 2001b], координатор українсько-німецьких соціолінгвістичних досліджень функціонування сучасної румунської мови в Україні. У 2010 р. при кафедрі відкрито Центр порівняльної румунської філології ім. Григорія Бостана.

Доцент Георгій Жерновеї продовжує прогресивні традиції кафедри у розширенні та зміцненні наукових та культурних зв'язків між кафедрою, філологічним факультетом і в цілому Чернівецьким університетом з навчальними закладами Румунії, Республіки Молдова, Німеччини та інших країн.

В статті розглядається історія становлення кафедри румунської філології в Черновицькому університеті в період з 1875 по 2010 г. Визначені чотири історичні етапи вивчення та наукового дослідження румунської мови та літератури в Черновицькому університеті (австро-угорський (1875–1918), румунський (1918–1940), радянський (1954–1991) і сучасний український (після 1991 року). Встановлено роль відомих філологів (Іона Георгіє Сбієри, Секстила Пушкарю, Алексе Прокоповича, Леки Мораріу, Віталія Сорбале, Григорія Бостана і інших) у формуванні навчально-наукового потенціалу кафедри румунської філології в Черновицькому університеті

Ключові слова: румунська філологія, румунська мова, румунська література, історичний етап наукового дослідження, історія румунської мови, викладання румунської мови.

This article focuses on the history of the Department of Romanian Philology in Chernovtsy University from 1875 on 2010. Four historical periods of the study and scientific research of Romanian language and literature at Chernovtsy University are identified (Austro-Hungarian (1875–1918), Romanian (1918–1940), Soviet (1954–1991) and modern Ukrainian (since 1991). The role of famous philologists (Ion Gheorghe Sbiera, Sextil Puscariu, Alexe Prokopovich, Leka Morariu, Vitaliy Sorbale, Grigory Bostan and other) in the formation of educational and scientific potential of Romanian Philology in Chernovtsy University is defined.

Keys words: Romanian philology, Romanian language, Romanian literature, historical period of scientific studies, history of the Romanian language, teaching of the Romanian language.

Література:

1. *Богайчук М.* Література і мистецтво Буковини в іменах / Богайчук М. – Чернівці: Букрек, 2005.
2. *Жерновеї Г.Я.* Пам'яті вчителя та колеги (Grigore Bostan – in memoriam) / Жерновеї Г.Я. // Науковий вісник Чернівецького університету. Вип. 247. Романська філологія. – Чернівці, Рута, 2005. – С. 111–112.
3. *Жуковський А.* Історія Буковини. Т. 1–2 / Жуковський А. – Чернівці, 1991–1993.
4. *Кобилянський І.* Чернівецький Університет / Кобилянський І. – Ужгород, 1975.
5. Систематичний покажчик до видань Чернівецького Державного Університету (1948 – червень 1965). – Чернівці, 1965.
6. Чернівецький університет. 1875–1995. Сторінки історії. – Чернівці: Рута, 1995.
7. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Імена славних учасників. – К.: Світ успіху, 2005.
8. *Borcilă M.* Alexe Procopovici (1884–1946) / Borcilă Mircea // Cercetări de lingvistică, XXII, 1977, nr. 1. – P. 17–26.
9. *Jernovei Gh.* Dicționar comparativ rus – român (moldovenesc) – ucrainean / Jernovei A., Jernovei Gh., Popescu I. – Cernăuți: Radianska șola, 1988 – 250 p.
10. *Jernovei Gh.* Limba română. Manual pentru clasa 5 a școlilor cu limba de predare română din Ucraina. Ediția 1 / Dorogan M., Jernovei Gh. – Lviv: Svit, 1992. – 264 p.; Ediția 2. – Lviv: Svit, 1997. – 264 p.
11. *Jernovei Gh.* Limba română. Manual pentru clasa 6 a școlilor cu limba de predare română din Ucraina. Ediția 1 / Cartaleanu T., Chitari T., Jernovei Gh. – Lviv: Svit, 1996a. – 240 p.; Ediția 2. – Lviv: Svit, 2001. – 240 p.
12. *Jernovei Gh.* Limba română. Manual pentru clasa 9 a școlilor cu limba de predare română din Ucraina / Belinschi E., Ciobanu A., Jernovei Gh. – Lviv: Svit, 1996b. – 208 p.
13. *Jernovei Gh.* Limba română. Manual pentru clasa 7 a școlilor cu limba de predare română din Ucraina / Cartaleanu T., Jernovei Gh. – Lviv: Svit, 1998. – 240 p.
14. *Jernovei Gh.* Limba română. Manual pentru clasa 8 a școlilor cu limba de predare română din Ucraina / Belinschi E., Ciobanu A., Jernovei Gh. – Lviv: Svit, 2001a – 160 p.
15. *Jernovei Gh.* Limba română. Manual pentru clasa 10–11 a școlilor cu limba de predare română din Ucraina / Cartaleanu T., Jernovei Gh., Vranceanu F. – Lviv: Svit, 2001b. – 200 p.
16. *Jernovei Gh.* Dialectologia limbii române, manual universitar / Bîrleanu Ion Horia, Jernovei Gheorghe – Cernăuți: RUTA, 2005. – XLII, 245 p.

17. *Jernovei Gh.* Filologia română la Universitatea din Cernăuți (1875–2005) / Jernovei Gheorghe // *Zorile Bucovinei*, № 50, 9.07. 2005 – P. 2; № 52, 16 iulie 2005. – P. 2; № 53, 20.07. 2005 – P. 2; № 57, 2.08. 2005 – P. 2; № 60, 17.08. 2005 – P. 3; № 6, 21.01. 2006 – P. 2; № 7, 25. 01. 2006 – P. 2; № 8, 28.01. 2006 – P. 2; № 12, 11.02. 2006 – P. 2; № 14, 18.02. 2006 – P. 2; № 19, 8.03. 2006 – P. 3; № 28, 12.04. 2006 – P. 3; № 30, 19.04. 2006 – P. 3; № 42, 7.06. 2006. – P. 4; № 47, 28.06. 2006. – P. 3; № 49, 5.07. 2006. – P. 3; № 51, 12.07. 2006. – P. 2; № 53, 19.07. 2006. – P. 2; № 55, 28.07. 2006. – P. 2; № 57, 7.08. 2006. – P. 2; № 64, 30.08. 2006. – P. 2; № 68, 15.09. 2006. – P. 2; № 69, 20.09. 2006. – P. 2; № 71, 27.09. 2006. – P. 2; № 72, 29.09. 2006. – P. 2; № 73, 4.10. 2006. – P. 2; ; № 74, 6.10. 2006. – P. 2; № 75, 11.10. 2006. – P. 2; № 76, 13.10. 2006. – P. 2; № 77, 18.10. 2006. – P. 2; № 79, 25.10. 2006. – P. 2.
18. *Jernovei Gh.* Ion al lui Gheorghe Sbiera / Jernovei Gheorghe // *Țara Fagilor*. – Cernăuți-Târgu-Mureș, 2006. – P. 212–214.
19. *Jernovei Gh.* Limba română pentru examenele de admitere / Jernovei Gheorghe – Cernăuți: Ruta, 2007. – 49 p.
20. *Jernovei Gh.* Literatura română pentru examenele de admitere / Jernovei Gheorghe – Cernăuți: Ruta, 2007. – 74 p.
21. *Jernovei Gh.* Mari români în istoria Cernăuțiului: Sextil Pușcariu (1877 – 1948) / Jernovei Gheorghe // *Zorile Bucovinei*, № 29 (13 773), 14 aprilie 2008. – P. 1; № 34 (13 778), 14 mai 2008. – P. 3.
22. *Jernovei Gh.* Limba română. Partea I. Programe modulare. Fonetica, fonologia, morfologia, sintaxa, stilistica / Jernovei Gheorghe – Cernăuți: Ruta, 2008. – 70 p.
23. *Jernovei Gh.* Istoria literaturii române. Partea I. Creația populară orală. Literatura veche și premodernă / Jernovei Gheorghe – Cernăuți: Ruta, 2008. – 74 p.
24. *Jernovei Gh.* Limba latină. Partea II. Schiță de istorie a civilizației Romei antice / Jernovei Gheorghe – Cernăuți: Ruta, 2009. – 72 p.
25. *Jernovei Gh.* Limba latină. Partea III. Schiță de istorie a literaturii Romei antice / Jernovei Gheorghe – Cernăuți: Ruta, 2009. – 83 p.
26. [*Jernovei Gh.*] Mihai Eminescu Opera lirică din Programa școlară. Antologie româno-ucraineană. Ediție îngrijită de Gheorghe Jernovei.– Cernăuți: Universitatea Națională "Iuri Fed'kovici", 2010. – 214 p.
27. *Niculică A.* Ion G. Sbiera. Viața și opera / Niculică Aliș – Suceava, Biblioteca Bucovinei "I.G. Sbiera", 2005. – 136 p.
28. *Prokopowitsch E.* Gründung, Entwicklung und Ende der Franz-Josephs Universität in Czernowitz. / Prokopowitsch Erich – Clausthal-Zellerfeld, 1955.
29. *Sbiera I. Gh.* Aron Pumnul. Voci asupra vieții și însemnătății lui... / Sbiera Ion Gheorghe – Editura Soțietății, Cernăuți, 1889a.
30. *Sbiera I. Gh.* Familia Sbiera, după tradițiune și istorie și Amintiri din viața autorului / Sbiera Ion Gheorghe – Cernăuți, Tipografia universitară î.r. a lui Eckhard, 1899b.
31. *Sextil Pușcariu.* *Biobibliografie de Elisabeta Faiciuc*. – Cluj-Napoca, Editura Clusium, editura Muzeul Limbii Române, 2000;
32. *Turczynski E.* Die Universität Czernowitz. Buchenland 150 Jahre Deutschum in der Bukowina / Turczynski E. – München, 1961.